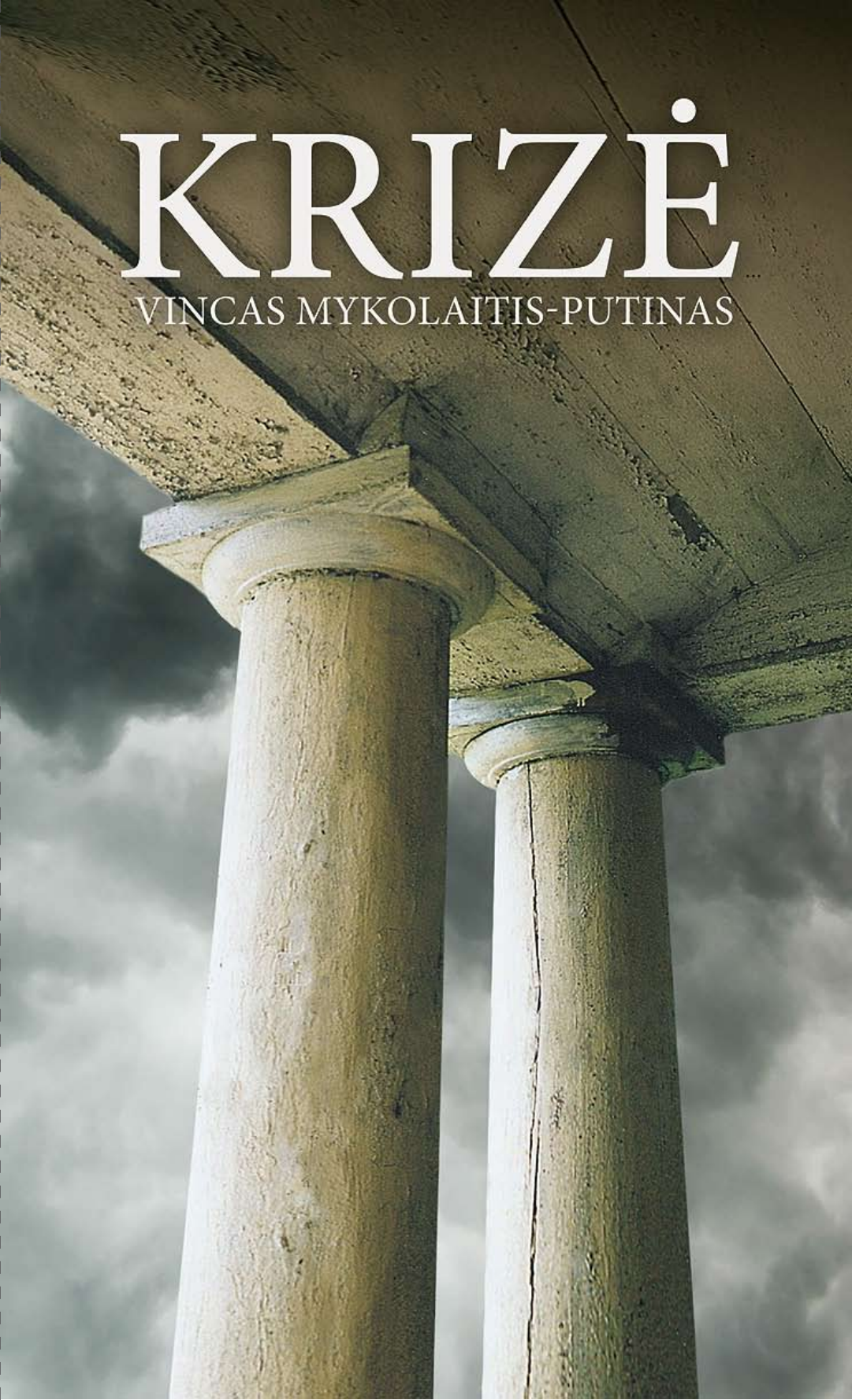

KRIZĖ

VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS

VIII

Kristinos vardadienį šventės nuotaika Klevų dvare susidarė nuo pat ryto. Ne tik namiškiai, bet ir visi dvaro darbininkai žinojo, kad šiandien pono brolienės vardinės. Tarnaitės jau iš vakaro paskleidė žinias, kiek suvažiuosią svečių, koki ruošiami valgiai ir kad tarnams bei darbininkams paskirta šulė alaus ir du literiai degtinės.

Nubudę anksčiau kaip paprastai, Sargenis su Juozu rūpestingai skutosi ir gražinosi. Visvydas, nors ant jaunosios Maleišienės neturėjo geros akies, taip pat karpė, lygino ir šukavo savo patriarchišką barzdą. Ponas Andrius ilgai trūsėsi ir šnirpštė savo kambaryje, o kai išėjo, atrodė pajaunėjęs ir puikia nuotaika spinduliuojąs. Kadangi vardinės atrodė tarsi netikėtai improvizuotos, Klevų Malešiai jokios dovanos savo marčiai ir brolienei neturėjo paruošę. Tad visi, neišskiriant nė svečių, šoko į gėlyną bent gėlių paskinti. Kristinos kėdė ties viduriu stalo stovėjo apipinta vainikais.

Atėjus jai į valgomąjį, visi jau buvo susirinkę. Senoji Maleišienė susijaudinus bučiavo marčią ir lenkiškai daug kažko jai linkėjo. Apglėbė ją ir Viktutė. Paskui ponas Andrius įteikė jai rožę, atsiprašydamas, kad provincijoje tinkamo prezento iš žemės neiškasi. Įteikdami gėles, mielai bučiavo gražiosios solenizantės ranką ir visi trys vasarotojai.

Solenizantė, apsilvilkusi balta kaip sniegas suknele, pasipuošusi stambiais gintariniais karoliais, kurie skaisčiau už auksą degė ant jos krūtinės, atrodė tokia graži, tokia skaisti ir vaikiškai laiminga, kad Sargenis nustebejęs klausė savęs, ar tai ta pati flir-

tininkė koketė, kuri, progai esant, nesivaržydama demonstruoja savo apvalias blauzdas. Net ir senis Visvydas nušvitusiomis akimis žiūrėjo į lietuviškus gintarus, taip gražiai gulinčius ant liekno kaklo ir padoriai pridengtos aukštos moteriškos krūtinės. O studentas Juozas, pagautas džiugios nuotaikos, patrynė rankas ir iškilmingai pareiškė:

– Panašu į tai, kad aš šiandien nusigersiu. Jeigu tai įvyks, prašau manęs nesmerkti. Kokia studentiška širdis neapsvaigs nuo vardinųjų vaisių plius 100 % moteriško grožio!

Apypietėje atnešė keletą sveikinimo telegramų, pietūs su užkandžiais, konjaku ir vynu praėjo traškiai ir pakiliai. Ponas Andrius visą laiką budėjo, kad kalbos ir juokai nenutrūktų. Kristina visus šildė savo giedrių žvilgsnių spinduliais.

Į pavakarę, kai visa draugija verandoje gėrė kavą, nuo kelio pasigirdo automobilio burzgimas ir trimitavimas.

– Kauno garsai Klevų padangėje! – šūktelėjo studentas.

Iš tiesų pro gėlyną įriedėjo apdulkėjusi mašina, kurioje sėdėjo trys vyrai ir viena moteris. Tuoj visi pažino, kad tai Kristinos vyras, ponas Keršys, ponas banko direktorius ir Kristinos draugė ponia Džiugienė.

Išsyk pasidarė judru ir triukšminga. Povilas atvežė žmonai tokius brangius auskarus, kad net Andrius stebėjosi ir reikšmingai mirktelėjo Kristinai. Direktorius ištraukė iš automobilio puikią dėžę saldainių, o Keršys dovanavo kvėpalų flakoną. Džiugienė, mažiukė, nepaprastai judri ir traški poniukė, po kelis kartus bučiavo Kristiną, bėginėjo nuo vieno prie kito, sukiniėjosi po visus kampus, viskuo džiaugėsi, viską gyrė.

– Ak, tu mano miela Kristina, – tratėjo ji, – kokia tu laiminga, kokia tu laiminga! Na duok, aš tave dar sykį pabučiuosiu. Gyvuok, gyvuok ilgiausius metus! Daugiau tau nėra ko linkėti, tiesa? Esi graži, jauna, visi tave myli, visiems tu suki galvas, net ir ponas direktorius – pamanyk, kokia garbė, kokia garbė! Šita suknelė, žinai, labai tau tinka! Žodžiu, žavinga!.. O vakarui kokią pasiėmei? Tik jau ne tamsią, susimildama! Aš būsiu su raudona. Veskis mane į savo kambarį, pažiūrėsime... Ak, ponas Sargenis!

Dovanok, brangioji, valandėlę, aš turiu ponui Sargeniui kai ką pasakyti, kas jį baisiai baisiai nudžiugins!..

Ji nusivijo paskui Sargenį, o po valandėlės jau tarškėjo Visvydui, pamiršusi apie Kristiną ir sukneles.

Direktorius ir Keršys, išgirde, kad Sargenis, Visvydas ir studentas jau antra savaitė čia svečiuojasi, stebėjosi ir pavydulingai kraipė galvas. Kai moterys pagaliau pasitraukė į savo kambarius, vyrai, sustoję verandoj, rūkė, gėrė alų ir baksnojo vieni kitus aštriais žodeliais. Aktingiausias buvo Keršys. Spirgindamas savo mažomis juodomis akutėmis, nugara atsirėmęs į koloną, jis traukė alų ir šaipėsi:

– Nemaniau, nemaniau, kad ponas Sargenis mokėjo taip įsisteikti poniai Kristinai! Pamanykite, pone direktoriau, kartu atostogauja! Tai šį tą reiškia. O, pone Povilai, neįtarkite nieko bloga, ponios Kristinos dorybės yra kietesnės negu visos pono juriskonsulto gudrybės! Ponas Sargenis pats tai pripažins.

Povilas Maleišis, neturėdamas aštraus liežuvio nei humoro jausmo, rado reikalinga paaiškinti:

– Ponas juriskonsultas ir mano brolis – mokyklos draugai.

Bet tai tik davė progos Keršiui toliau galėsti liežuvį draugų ir namų draugų tema. Pagaliau studentas, kuris ypatingai Keršio nemėgo, vienu ypu išmaukė stiklą alaus ir be jokių aliuzijų drožė:

– Aš dabar suprantu, dėl ko ponas Keršys atvežė poniai Maleišienei kvepalų buteliuką: pasirodo, kad jis pats baisiai mėgsta uostinėti.

Keršys sujudo kaip įgeltas, bet studentas paleido dūmų kamuolį ir nosisukęs prisipylė antrą alaus stiklą.

Laimė, direktorius viską pavertė juokais ir pasiūlė ponams eiti pažiūrėti Klevų dvaro sodo. Bet čia poniai Maleišienė pakvietė svečius pasistiprinti, nes ligi vakarienės liko dar gabalas laiko.

Vakare iš stoties atvežė daktarą Umbrą su žmona, atvažiavo parapijos klebonas ir visa šeima iš kaimyninio dvaro. Dvi apygražės panaitės patraukė vyrų dėmesį. Erdviame Klevų dvaro salione skambėjo kalbos ir juokai. Visur esanti ponai Džiugienė

kalbino vėliau atvykusias paneles, supažindino jas su kauniškiais svečiais, suvedė draugėn daktarą su klebonu, kartu su Viktorute spėjo pasišvaistyti apie ruošiamą vakarienės stalą, patardama ką su kuo pasodinti, – ir už tuos patarnavimus namiškiai buvo jai labai dėkingi.

Kristina, dingusi kurį laiką iš saliono, prieš pat vakarienę pasirodė vakaro tualetu, spindėdama nauja grožio atmaina. Tamsi aksominė, giliai dekoltuota suknia ryškino matinį jos kūno baltumą, klasikines veido, kaklo ir pečių linijas. Jos ranką puošė Andriaus padovanota apyrankė, o ausyse kabojo Povilo atvežti auskarai.

Svečius prie stalo paprašė senoji ponia Maleišienė, bet pirmą vietą teko užimti Kristinai. Iš savo dešinės ji turėjo poną direktorių, iš kairės daktarą Umbrą. Visvydui teko asistuoti senajai poniai Maleišienei, o Sargenis sėdėjo kartu su Viktorute. Keršys gavo provincijos gražuoles, studentą atakavo smarkioji ponia Džiugienė, o kleboną pasodino netoli Visvydo su panelių tėvais. Kaimynai iš kitos pusės ir *vis-à-vis* įgalino kiekvienam pasirinkti ir įvairinti kalbos ir juokų temas.

Ponia Kristina laikėsi gana santūriai, priėmusi didelės pasaulietiškos damos fasoną. Tas labai jai tiko prie vakarinio tualetu ir tos šventės aplinkybių. Vakarienė prasidėjo santūrioje nuotaiškoje. Ant stalo degė dvi su daugeliu žvakių žvakidės, bet lauke dar nebuvo visai sutemę, ir langai atrodė tarsi užtiesti ažūrinio mėlynumo skaromis. Slopinamai atsargiai skambėjo indai, ir tik trumpais nereikšmingais sakiniais kalbino kaimynas kaimyną.

Bet pamažu nematomasai puotos mechanizmas ėmė sukintis sparčiau. Nuskambėjo ryžtingas pono direktoriaus balsas, skambiau sutratėjo ponia Džiugienė, pasigirdo sodrus kaimyno dvarininko bosas, jam pritarė storas klebono juokas. Gyviau sučerškėjo peiliai ir lėkštės, dzingtelėjo stikliukai. Kiekvienas stipriau pasijuto savo pozicijoj ir drąsiau ėmė žvalgytis aplinkui.

Sargenis, kreipdamasis į Viktorutę su pirmaisiais pašnekėsio sakiniais, matė Kristiną ir ją stebėjo. Ji tiesiai sėdėjo vainikais apipintoje kėdėje, valgė atsargiai ir dar atsargiau gėrė. Direktoriaus

ir daktaro skatinama, ji, vos palietusi lūpomis stiklėlį, statė jį atgal, atsilygindama savo kaimynams mandagiu, sulaikomu šypsniu. Kartais kaip ir koks liūdesio šešėlis atsirasdavo jos veide, kai ji nuleisdavo akis arba nejučiomis pro žvakių liepsną pažvelgdavo į kaskart vis labiau tamsėjančius langus.

Keistas, aistrai artimas jausmas perliejo Sargenio krūtinę, kai jis įsivaizdavo, kad šita Kristina, iškilmingai pasirėdžiusi ir dekoltuota, gali išdykauti, sukinėtis ant vienos kojos, dribti nesivaržydama į žolę ir pradengus rodyti savo apvalius kelius.

Vakarienė ėjo toliau linksmai ir triukšmingai. Po šaltų užkandžių ir degtinės visų burnos atsidarė, liežuviai išsirišo. Ryžtingas direktoriaus balsas, klebono juokas, kaimyno dvarininko bosas ir ponios Džiugienės tratėjimas kartu su visais kitais liejosi į vieną mišinį, kuris pripildė visą erdvę kambarį, pro atviras duris aidais ritosi per salioną, veržėsi į verandą ir tirpo tamsiai mėlynoje tylioje naktyje.

Sargenis uoliai kalbino Viktorę rimtais ir nerimtais klausimais, gėrėjosi jos sumanumu, jos lakiu protu ir išsilavinimu, susitikdavo kartas nuo karto jos šiltą žvilgsnį ir atvirą šypsnį, bet vogčiomis pro Viktorės veidą jis žvilgčiojo ir į aną pusę, kur sėdėjo Kristina, linksmai pono direktoriaus kalbinama ir kartkartėmis nugerdama raudono vyno gurkšnį. Kai jis susitikdavo į save atkreiptas jos akis, jam pasirodydavo, kad jis skaito jose tylų, bet kartų priekaištą, kam jis piktinosi ir smerkė ją, kai ji buvo vasariška, linksma, kasdieniška ir norėjo paišdykauti laisve, pažaisti jaunyste. Ir vėl ji darėsi jam nesuprantama ir intriguojanti. Ir jis neiškentė nepakalbėjęs apie ją su Viktorė.

– Man atrodo, kad ponია Kristina ne visai gerai nusiteikusi. Anksčiau ji buvo daug judresnė, linksmesnė.

Viktorė nežymiai žvilgterėjo į tą pusę.

– Taip, ji dabar kitokia, – pritarė, – bet tai nereiškia blogo nusiteikimo. Tamsta pripažinsi, kad ir šitokia ji labai graži. Gal net įdomesnė?

– Iš tiesų. Aš stebiuosi jos sugebėjimu taip savotiškai pasikeisti. Aš, rodos, jau trečią kartą esu tokio keitimosi liudininkas.

– Tamsta seniai pažįsti mano brolienę?
– O, ne ką seniau negu tamstą.
– Patinka?
– Kas? Ji ar tamsta? – pajuokavo Sargenis.
– Žinoma, ji. Kas per klausimas?
– Aš manau, kad nėra tokio vyro, kuriam nepatiktų graži moteris.

– O, tamsta diplomatas!
– Judvi draugaujate?
– Kaipgi mudvi draugausime? Ji Kaune – aš provincijoje. Be to, per sunkaus aš būdo, pone Petrai, draugauti su tokiomis įdomiomis moterimis kaip mano brolienė.

Sargeniui iš šių žodžių pasidarė aišku, kad jos santykiai su Kristina nebuvo labai nuoširdūs. Savyje jis pripažino, kad teisi yra Viktorė, bet jo akys tebekrypo į Kristiną.

Observuodamas jos elgesį ir sekdamas žvilgsnius, jis sugavo ne vieną reikšmingą jos požvilgį, pasiųstą ponui Andriui, matė, kaip šis kartas nuo karto, pakildamas iš savo vietos, rasdavo progos prieiti prie jos šio bei to paklausti arba įsitikinti, ar jai ko netrūksta. Kiekviena tokia proga, kiekvienas jųdviejų žvilgsnių ir rankų susilietimas, Sargenis tai matė, buvo paslėptos simpatijos, susipratimo ir kažkokio intymaus ryšio ženklas.

Nė vieno karto glostąs Kristinos žvilgsnis nenukrypo į Povilą, tarsi jo visai čia nė būti nebuvo. O Povilas tarp Visvydo ir kaimynės dvarininkės sėdėjo tylus, savyje susikaupęs, akis paslėpęs po gaubtais akinių stiklais, kuriuose žybčiojo atsispindėję žvakių liepsnelės. Jis daug gėrė ir valgė, nenoromis atsakinėdamas į kaimynų kalbėjimus.

Sargenis, savų sumetimų vedamas, vėl kreipėsi į Viktorę:

– Įdomu kartais pažinti vienos šeimos narius. Štai tamsta ir du broliai viens į kitą visai nepanašūs. O esti ir priešingai: neapsirikdamas pasakysi, kad tai vienu tėvų vaikai.

– Taip, mūsų būdai gana skirtingi. Be to, ir gyvenimo aplinkybės žmogų paveikia, – pastebėjo Viktorė.

– Andrių aš pažįstu dar iš gimnazijos. Tada, kaip pamenu, jis neatrodydavo toks gyvas ir vikrus.

– O Povilas, žinai tamsta, atvirkščiai. Seniau jis buvo toks pat optimistas kaip ir aš. Ak, gaila man Povilo! – nejučiomis prasi-veržė jai tas atodūsis.

– Dėl ko gaila? – kvošė Sargenis. – Būdo pasikeitimas tai dar nėra nelaimė. Mano išmanymu, ponas Povilas gali būti dar laimingesnis už Andrių. Turi gerą vietą, žavingą žmoną, rūpesčių jokių – gyvenk ir norėk.

Viktutė nustebusi pažiūrėjo į Sargenį.

– Tamsta turbūt juokauji... Bet tai būtų per skaudūs juokai. Tamsta manai, kad laimei pakanka geros vietos ir gražios žmonos?

– Žinoma, jeigu yra meilė ir santarvė, kas savaime suprantama, – pasitaisė Sargenis.

Viktutė karčiai šyptelėjo.

– Taigi, jeigu yra meilė ir santarvė...

Ji nutilo ir su užuojauta pažvelgė į brolių Povilą. Dabar Sargeniui buvo aišku, kad Kristinos žodžiai ir elgesys nebuvo tuščia poza. Tarp jaunųjų Maleišių meilės ir santarvės nesama, ir Viktutė tai žinojo.

Padavus saldujį, direktorius pakėlė tostą už vardininkės sveikatą. Prasidėjo linkėjimai ir „ilgiausi metai“, daug kas kilo iš vietų ir ėjo prie solenizantės susidaužti stiklais, kiti iš tolo šaukė „valio“ ir gerė į dugną. Vakarienė baigėsi gyvai, triukšmingai. Svečiai ėjo į verandą parūkyti, kiti į salioną išgerti kavos ar pašokti, nes patefonas jau kirto trunkų fokstrota.

Sargenis, nejučiomis atsidūręs šalia Kristinos, pasiūlė:

– Gal pašoksime, ponija?

Ji pažiūrėjo į jį beveik nustebusi.

– Su tamsta? Mielai.

Ji šoko lengvai, grakščiai, klusni kiekvienam jo sumanytam pasukimui, įspėdama kiekvieną judesį. Jis su pasigėrėjimu jautė prie savęs jos liekną kūną, turėjo čia pat prie savo veido jos kvepiančias juodas garbanas, žiūrėjo į galias akis, ir kartas nuo karto jo kelis pro suknius aksomą pajusdavo jos kojos artumą.

– Aš maniau, – prabilo Kristina, – kad tamsta visai pamiršai apie mane.

– Dėl ko? – nustebo Sargenis.

– Buvai be galo susižavėjęs savo kaimyne.

– O vis dėlto spėjau ir į tamstą pasižiūrėti. Ponia atrodei kaip tikra grožio karalienė.

– Negudrus komplimentas. Tamsta šaudai dviem frontais. Gali nė vienu nepataikyti.

Po trumpos pauzės ji vėl tarė:

– O aš maniau, kad tamsta nuo manęs bėgsi kaip nuo maro.

– Keistai manėt...

– Aukštos idėjos ir moterys, tokios kaip aš, sunkiai suderinami dalykai, – su kartumu prikišo jam Kristina.

– O, ponია! Jūs neteisingai skriaudžiate aukštas idėjas, jeigu manote, kad jos suderinamos tik su negražiomis moterimis. Aš su tuo anaipol nesutinku!

– Tik žodžiais, pone Petrai. Na, bet ką aš čia tamstai prikaišioju! Tiesą pasakius, esi teisus. Maleišių Viktorutė ir pakankamai graži, ir aukštų idėjų pilna.

Baigdama šokį ji svaiginamai arti prisiglaudė prie savo partnerio, porą kartų smarkiai apsisuko aplink, paskui paėmė už rankos ir nusivedė prie staliuko, kur jau sėdėjo direktorius ir Keršys.

– Už tokį puikų foksa turiu poną Sargenį pavaišinti kava. Prašom sėsti. Čia prie manęs. – Ji pasislinko sofoje, duodama jam vietos.

Keršys atsisėdo į kėdę ir pripilstė likerio stikliukus. Jis buvo nepaprastai mandagus ir paslankus. Kurį laiką visi juokavo ir tauškė visokius niekus.

Kristina jau metė savo išdidumą bei santūrumą. Šokis žavingu raudoniu nuspalvino jos veidus, keli kavos ir likerio gurkšniai įžiebė akyse vaiskus žiburėlius. Ji laisvai užsimetė koją ant kojos, ir pro tamsią aksomo užlanką vyrų akiai prasidengė plokšnas kojines šilkas.

Valandėlei visiems nutilus, direktorius išbaigė savo stiklelį ir, Keršiui pilant kitą, skatino:

– Pilk, pone Keršy! Dabar išgersime už „Importą“. Įkurtuvėms, žinoma, tamsta mus pavaišinsi kuo nors dar pas mus neragautu. Na, kaip reikalai su bendrove?

– Puikiai, pone direktoriau! Bet be Gamybos banko neišsiversime. Pradžiai paskola mums būtinai reikalinga.

– Manęs tamsta neįtikinėki. Aš puikiai suprantu. Bet įtikink mūsų valdybą ir ekspertus. Štai kad ir ponas juriskonsultas. Spiriasi, ir tiek.

– Rimtai? – nustebo Kristina. – Tamsta iš tiesų priešingas mūsų bendrovei? Sakau – mūsų, nes ir aš jai priklausau.

– Priešingas, – trumpai sutiko Sargenis.

– Dėl ko? – gyvai susidomėjo Kristina.

– O, ponია! Ar tai tamstos vardinėms tokios biznieriškos, sunkios kalbos!

Bet ji spyrėsi:

– Tamsta manai, kad prie manęs jokia rimta kalba negalima? Aš juk banko tarnautoja, aš studijavau teisę ir nusimanau apie reikalus. Prašau pažiūrėti, kiek aš sunaudoju importo. Kur aš daugiau tokį aksomą, tokias va kojines, šilką, pudrą, lūpoms piešėlį, antakiams dažus, kvėpalus ir daug kitokių dalykų?

– Bravo! – sušuko direktorius. – Jei ponია Kristina neįtikins juriskonsulto, pražuvai, pone Keršy, su savo importu!

– Nežinau, dėl ko turėjau nelaimės sukelti pono Sargenio įtarimų ir nepalankumo, – nužemintai pasiskundė Keršys.

Kristina nustebo.

– Kaip tai? Judu skersuojatės? Ir abu mano vardinėse! Tai negalima. Pone direktoriau, sutaiykime juos. Pilkit vienam ir antram po pilną! Ir man taip pat. Ir savęs nepamirškite. Dabar ponai Sargenis ir Keršys susidaužia stiklelius, ir kad daugiau nesantaikos nė šešėlio!

Sargenis nekantraudamas patraukė pečiais.

– Be reikalo, ponია, stengiatės. Aš visai nesipykstu su ponu Keršiu. Aš tik manau, kad ta bendrovė dar nėra visai susitvar-

kiasi, turi kai kurių neaiškumų juridiniu atžvilgiu ir, kaip tokia, finansuoti bankui gali būti pavojinga. Štai ir viskas.

– Ne ne ne!.. – neatleido Kristina. – Susidaužkite! Būkite bičiuliai, o paskui apie reikalus.

Ji privertė juodu susidaužti ir išgerti.

– Ot taip! Na, dabar aš manau, kad ponas juriskonsultas dar kartą išstudijuos bendrovės įstatus ir prisipažins, kad buvo per daug atsargus. Pone Sargeni, jūs turite šiandien man tai pažadėti. Vietoj prezento vardinėms, gerai? Nepakviesite manęs šitam valsui?

Sargenis, žinoma, pakvietė. Apimdamas lankstų Kristinos liemenį ir sukdamas ją aplinkui, jis pamatė, kaip reikšmingai viens į antrą pasižiūrėjo direktorius su Keršiu, šyptelėjo, pakėlė stikliukus ir iki dugno išgėrė auksinį benediktino skystį.

Lengvai nešami lėto bostono ritmo, Kristina su Sargeniu tęsė derybas dėl importo bendrovės.

– Pone Petrai, tamsta rimtai esi priešingas Keršio sumanymui? – klausė Kristina.

– Kuo rimčiausiai. Esu tikras, kad bendrovė subankrutuos tokiu momentu, kokis jos vedėjams bus pelningiausias.

– Iš ko gi tamsta sprendi?

– Daug iš ko. Tarp kitko, iš tų gana nepaprastų priemonių, kurių Keršys stveriasi paskolai išgauti.

– Žinai tamsta, kad ir aš esu suinteresuota ta paskola. Prisipažinsiu tamstai, kad turėčiau daug nuostolių, jei bendrovė pairtų. Aš prašau tik vieno: nesikišk tamsta į šį reikalą. Gerai? Kaune mudu turėsime progos plačiau dėl to pakalbėti. Aš tamstai viską išaiškinsiu. Ir... Tamstai neteks gailėtis... Gerai?

Ji prisiglaudė arčiau, paspaudė jo ranką ir žiūrėjo tokiomis akimis, kad dėl jos pažadų tikrumo jam neliko jokios abejonės. Jis tylėjo apimtas keisto jausmo. Jiedu šoko toliau. Liūdni, svajingi smuikų, saksofonų ir havajiškų gitarų balsai niūniavo ir suokė ritmiškai vingiuojančią melodiją, kurioj jiedu sukosi ir plaukė, daugiau nebesirūpindami jokiais reikalais.

Tą vakarą daugiau jiedu nebešoko ir susitikdavo tik trumpą valandėlę.

Kristina turėjo rūpintis ir kitais svečiais: su vienais pajaukauti, pasėdėti, su kitais pašokti. Šoko ir su ponu Andrium, ir su Keršiu, ir su direktorium, ir su daktaru, ir su studentu, kuris fokstrotų plokšteles suko pašėlišku tempu, norėdamas priminti jai korporacijų laikus ir jų šokius.

Visvydas, su senąja ponia Maleišiene išbaigęs visas kalbas apie senuosius laikus ir šiai pagaliau nuėjęs gulti, pasijuto laisvesnis apsidairyti aplinkui ir pasigėrėti, kaip linksminasi jaunesnieji. Prisėdęs prie klebono, taip pat jau senyvo žmogaus, glostydamas barzdą kalbėjo:

– Ar galėjome prieš dvidešimt metų tikėtis, kunige, kad Maleišių dvare matysime tik lietuvius šviesuolius ir girdėsime tik lietuvių kalbą? Pasakysiu tamstai atvirai: štai jau dvylika metų gyvename Nepriklausomoj Lietuvoj, o kai atsimenu anuos priešpaudos laikus, negaliu nesusigraudinęs galvoti apie dabartį: Klevuose poniškas lietuviškas balius! Ar ne sapnas?

Bet klebonas galvojo blaiviau ir politinių patriotinių sentimentų šia proga nereiškė.

– Taip, *panie*, šiandien visur viskas lietuviška, bet po ta lietuviškumo skraiste ir bjaurybių visokių priviso, *panie*. Valdininkai vagia, jaunimas ištvirko, bedievybė plečiasi, valdžia, *panie*, proteguoja laisvamanybę, o bažnyčią spaudžia. Visur tik tautiškumas, tautiškumas! O aš sakau, *panie*, kad tautiškumas be religijos – tuščias dalykas.

Prasidėjo ginčas, kuris pasibaigė tik tuomet, kai klebonui atėjo laikas važiuoti namo, ir Marcė pranešė, kad arkliai jau laukia.

Ponas Andrius, išlydėjęs kleboną, grįžo prie svečių. Vienur kitur prisėdamas ir pakaitomis su Viktorute užsukinėdamas patefoną, jis lyg laivo kapitonas budriai sekė, kas kur darosi, ir prireikus skubėjo į tą pusę. Ponas Andrius matė Kristinos pastangas subčiulinti Sargenį su Keršiu, matė ir kaip ji šoko su juriskonsultu.

„Reikalai eina gerai, – manė juos stebėdamas ponas Andrius. – Tai moteriai neatsispirs joks laidokas, nekaltant jau apie idealis-

tą... Ak, kokios jos pozos, koki pažvelgimai!.. Na ir brolienė!.. Tik ar ne per daug ji glaudžiasi prie jo?.. Dievaž, ji pasirengusi eiti ligi paskutinių ribų!“ – Aukšta Andriaus kakta nubalo, ir akys keistai sublizgėjo. Jis nurimo, kai sekančiame šokyje spaudė ir suko brolienę savo glėbyje.

O Povilas, pametęs kaimynų dvarininkų draugystę, tarpais išeidavo į verandą, atsiremdavo į stulpą, įsižiebdavo popirosą ir drumstu žvilgsniu sekiodavo besišvaistančią šokių rate Kristiną. Jo gaubtų akinių stiklai kraupiai žvilgčiojo lango šviesoje.

Greitai praėjo trumpa vasaros naktis. Dar buvo pats pokylio įkarštis, kai Klevų saliono langai balzganais keturkampiais ėmė ryškėti rausva žvakių šviesa nudažytose sienose. Vienas kitas išėjęs į verandą prasiblaivyti svečias buvo keistai nustebintas mėlyno dangaus, čiuulbančių paukščių, vėsaus rytų vėjelio ir tekančios saulės. Braukė svečias ranka per žalsvai išblyškusį prakaituotą savo veidą ir nusižiovavęs grįžo į vidų.

Kai darbininkai, tą rytą taip pat pamigę, ėjo į darbą, iš rūmo langų dar sklido kimūis patefono garsai, vyrų klegesys ir moterų juokas.

I

Krizė atėjo nejučiomis, tylutėliai, kaip naminis vagis, kuris vagia iš pradžių taip atsargiai, kad šeimininkas negreit nė apsižiūri. Kai Lietuvos visuomenė pajuto pirmuosius krizės padarinius, ji buvo jau gerokai pratuštėjusi tautos ir vyriausybės aruodus.

Kaimo žmogus piktai raukėsi, parvažiavęs iš turgaus tuščiomis kišenėmis, valdininkas liesai šventė Kalėdas be švenčių priedų, darbininkas niūriai žvalgėsi aplinkui, netekęs darbo, prekybininkas šykščiai skaičiavo liesą pelną, o valdžia laužė galvą, kaip subalansuoti staiga netekusį pusiausvyros biudžetą. Slinko metai, antri ir tretieji – ir vis rūsčiau niaukėsi kaimietis, vis taupiau spaudėsi karpomas valdininkas, vis garsiau reiškė protestą bedarbis ir vis sunkiau visus slėgė biudžeto balansas.

Krizė buvo jau nebe naminis vagis, bet žiauri viso pasaulio valdovė – despotė, kurios godumui patenkinti tirpo milijonai, be pelno eikvojosi darbas, svyravo valiutos, pats visagalis aukštas nebeteko jėgos ir alkanos minios grasinamai žvalgėsi kąsnio duonos.

Bet ėmė rasti ir tokių, kurie mokėjo prisitaikyti ir pasinaudoti. Vieni spekuliuojo, kiti vogė, tretieji pataikavo galingesniems, ketvirtieji spaudė ir išnaudojo mažesnius. Pamažu kilo ir tvinko visuomeninių skandalų votys. Pagaliau viena kita trūko su trenksmu, aptėkšdama nešvarumais didelį gyvenimo plotą. Tarpais gražus automobilis tylutėliai pridedėjęs sustodavo prie teismo vartų, bet bylai pasibaigus jo savininkas jau šarvuotu autobusu keliaudavo į geltonąjį namą⁷ ir dingdavo už geležinių grotų.

Supyko kraštas, grasinamai sugniaužė kumštį kaimietis. Agitatoriai, kurstytojai ir apmokami agentai pajuto darbymetį ir pjūtį. Lengva alkaną kepsnio kvapais vilioti. Jei bus kitaip, bus geriau. Griaudami, kas yra, nieku nerizikuojame, nes viskas, kas yra, yra bloga.

Bet kiti sakė: pas mus bloga – ir kitur ne geriau. Būkim vieningi, atsparūs, darbštūs ir taupūs. Jei maža moka, tai daug gaminkim. Nesiduokime pavergti svetimiesiems. Štai sukilo brolis prieš brolių⁸ mūsų visų priešo naudai. Jis džiūgauja, per ilgus amžius užteršęs mūsų tautos dalies kraują. Jis laukia, kada galės mus visus pavergti, mūsų žemės erdvėje tirštai įsikurti. Valykime ir ugdykime tautos sąmonę, kovokime su drumzlėmis, raukime šalin piktžoles! Sunkūs laikai – didelių darbų ir kūrybos laikai. Gyvenimas nestovi vietoje – nesiduokime, kad mus kiti sutremptų! Krizė – bandymo laikas. Silpni žus, stiprūs išters, augš ir didės. Sutelkime savo jėgas krizei nugalėti ir geresnei atečiai kurti!

Petras Sargenis, po trejų metų sugrįžęs į Lietuvą, pateko į drumstą ekonominės depresijos, moralinio pakrikimo ir dezorganizacinės veiklos sukurį. Be eilinių krizės sunkumų, tuo metu visą šalį ypatingai jaudino Klaipėdos krašto būtis. Agresingi germaniško nacizmo šūkių, pašėlusios agitacija iš anapus sienos, paremta papirkimais, grasinimais ir pažadais, galutinai sudrumstė tautiškai nesąmoningus lietuvininkus. Vokietininkų mokyklose išauklėta jaunoji karta atvirai niekino visa, kas lietuviška, o suagituoti mušeikos puldavo tuos, kurie išdrįsdavo viešai lietuviškai kalbėti. Pradėjo siausti būrys galvažudžių, o politinės nutautėlių organizacijos slaptai ruošė sukilimą atplėšti Klaipėdos kraštui nuo Lietuvos.

Anapus sienos lietuviškumo neapykanta reiškėsi barbariškais būdais. Garbingi seni lietuvių veikėjai, visą gyvenimą skelbę kilnias humaniškumo ir tolerancijos idėjas, buvo apstumdyti ir apspjaudyti sufanatizuotų jaunuolių⁹. Sukurstyta mitinguose minia akmenimis daužė lietuvių butų ir įmonių langus. Lietuvai ėmus ginti savo teises Klaipėdos krašte, kaimyno spauda praplupo su neregėtu įžūlumu šmeižti ir niekinti visą lietuvių tautą

ir valstybę. Atrodė, kad nebegalioja jokie teisybės ir žmoniškumo dėsniai, kad vienintelis brutalių jėgų ir šarvuotos kumšties argumentas turi nusverti bylą su silpnesniu kaimynu.

Kai sugrįžęs Sargenis pirmą sykį atlinkė savo seną bičiulį Visvydą, rado jį be galo susigrauzusį visa šia nelemta kova. Rašytojas atrodė žymiai pasenęs, baltas kaip obelis, labiau negu seniau sulinkęs ir tarsi net paliegęs. Sunkus susirūpinimas nebyliai reiškėsi jo veide ir įdubusių akių žvilgsnyje.

Svečias, pakalbėjęs apie šį bei tą, neiškentė jam to nepasakęs:

– Atrodote sumenkęs, pone Visvydai. Krizė savame krašte sunkiau išgyvenama kaip svetur. Reiktų tamstai išvažiuoti porą mėnesių kur į pietus. Tuoj bus pavasario pradžia – pats laikas.

– Kur jau man po svetimus kraštus važinėti! – liūdnai nusišypsojo rašytojas. – Prisivažinėjau, kol jaunas buvau. Pasenęs kojos iš Lietuvos nekelsiu. Kadais, pabėgęs nuo rusų žandarų iš Lietuvos, net Amerikoj buvau atsidūręs. Pažįstu Prancūziją ir Šveicariją, o Prūsus skersai išilgai išlandžiojau. Ne tik Klaipėdos krašte, ne tik Tilžėje ir Ragainėje, bet ligi Gumbinės ir Įsručio lietuviškai susikalbėdavau. Pažiūrėk į žemėlapi, kokie vietų vardai! Kas galėjo tikėtis, kad atsiras žmonių, kurie užginčys, kad ten ne lietuvių žemė, kad ten ne mūsų bočių gyventa!

Jis ilgai įrodinėjo Sargeniui Prūsų krašto lietuviškumą, nors tam jokių įrodymų nereikėjo. Pradėjęs kalbėti apie vokiečių darbus Klaipėdos krašte, senas patriotas jaudinosi, karščiausi ir nerado žodžių savo pasipiktinimui išreikšti.

– Ar tai girdėta, – kalbėjo jis, – kad savo tėvynėje lietuvis būtų pajuokiamas ir apstumdomas už tai, kad lietuviškai šneka? Ir tu pažiūrėk, pone Petrai, kas yra tie nacizmo riteriai, tie lietuviškumo niekintojai. Aš tyčia išsirašiau iš laikraščių jų pavardes. Štai, skaityk! Visa litanija lietuviškiausių, senoviškiausių, gražiausių pavardžių, visoje Lietuvoje žinomų. Ak, išgamos, niekšai!

Jis, nebesulaikydamas karšto savo temperamento, sugniaužęs rankas pakėlė į viršų, tartum dangaus keršto šaukdamas. Bet tuoj susivaldęs vėl sėdo šalia Sargenio ir kurį laiką mąstė, parėmęs galvą rankomis.

– Ne, pone Petrai, ne niekšai jie, bet nelaimingieji. Jie – tragiško mūsų tautos likimo aktoriai. Kalti gal mūsų bočiai, o gal ir mes patys, kad priešas ilgus amžius laikė jų kraštą pavergęs, kad jiems patiems lietuvišką širdį išplėšė, kad ir dabar nuo kūdikystės lietuviškumo neapykanta maitina. Ką mes padarėme jiems apginti, jiems įsisąmoninti, tėvynės meilėje auklėti? Kokių patriotizmo ir pilietiškumo pavyzdžių mato jie iš mūsų pačių, kai mes nusidanginam į Klaipėdos kraštą? Lietuvą, pone Petrai, prikėlė būrys kovotojų idealistų, kurie už tautiškumo idėjas ne pelno ieškojo, ne girtavimu patriotizmą skleidė, bet ėjo į kalėjimus, į katogas, pusbadžiu po svetimus kraštus bastėsi, vargti ir mirti nebijojo. Duok Klaipėdos kraštui tokių lietuviškumo apaštalų, ir jis atgis, kaip atgijo mūsų Lietuva!

– Kitokie dabar laikai, – kalbėjo Sargenis. – Tokių veikėjų ir patriotų, kokių davė Lietuvai tamstos karta, šiandien veltui lauktume. Klaipėdos krašte reikalingas pozityvus, planingas ir ištvermingas darbas: mokyklos, visuomeninės organizacijos, spauda, pažinimas jų gyvenimo, žmonių psichikos, žinoma, ir geri pavyzdžiai.

– Ypač geri pavyzdžiai. Jeigu jie būtų susipratę lietuviai ir orientuotųsi mūsų gyvenime, jie patys atskirtų pelus nuo grūdų, bet dabar kiekvieną mūsų ydą jie laiko viso lietuviškumo dėme.

– Šiaip ar taip galvotume, – pridėjo jis pamąstęs, – o vis dėlto skaudu, kad taip yra. Faktas pasilieka faktų: gryniausio kraujo lietuviai, per ilgus amžius vergovėje nepamiršę gimtosios kalbos, štai dabar, susijungę su visa tauta, nusigręžė nuo savo motinos tėvynės, spjauna jai į veidą, niekina jos kalbą, išsižada lietuvio vardo ir išdavikiškai tiesia ranką amžiniams savo priešams, pavergėjams. Kuris gi tikras lietuvis dėl to nesijaudins? Pone Petrai, pasakysiu tau atvirai: geriau būčiau nesulaukęs šitokių įvykių! Nueisiu į kapus apkartinta širdim, kad lietuvių tautoje ne viskas gera, jeigu atsiranda žmonių, kurie niekina savo vardą ir tėvynės priešui tarnauja.

Jiedu dar kurį laiką kalbėjo tais opiais klausimais, bet Sargeniui buvo įdomu paplepėti ir šiaip jau lengvesnėmis temomis

Tą vakarą ji lošė kortomis vestuvinei dovanai jaunavedžiams. Paskutiniu laiku jai neblogai sekdavosi, bet ano provincialo padaryto nuostolio dar neatsilygino. Ji laukė provincialo, tvirtai pasiryžusi atkakliai kovai, bet jis vis dar nesirodė.

Jauniesiems dovanų ji nupirko dvi puikias sidabrines stalo žvakides – dalyką retą ir brangų.

Kai Povilas, iškvošęs jų kainą, nusitvėrė už galvos, ponია Kristina didžiudamasi paaiškino:

– Tegu žino, su kuo turi reikalą. Nesame koki plikšai. Be to, mėgstu, kad žmonės jaustųsi truputį man skolingi. Tegu per daug neįsivaizduoja su savo kilniomis idėjomis. Viena bijausi, kad jie gali nenusimanyi apie tokios dovanos kainą. Nebent Andrius nuspės.

– Nebijok, – ramino ją vyras. – Abudu yra matę pasaulio. O Viktorė turi skonį.

Į Klevus jiedu atvyko jau vakare. Jaunieji su palydovais jau buvo sugrižę iš bažnyčios po sutuoktuvių. Visi kviestieji svečiai susirinkę šnekučiavo salione ir verandoje.

Kristina, lengvai iššokusi iš fajetono, puolė sveikinti išėjusių pasitikti jaunųjų šeimininkų, triukšmingai bučiavo Viktorę, pasukui, nepaleisdama Sargenio rankos, žybčiodama akimis tauškėjo:

– Na, pagaliau štai mes ir giminės! Aš jau tai įspėjau, kai pirmą sykį pamačiau tamstą Klevuose. Atsimeni tas atostogas? Na, žinoma! Viktorė, leisi man pabučiuoti savo vyrą? Giminiškai, žinoma!

Nelaukdama atsakymo, ji užmetė Sargeniui ranką ant kaklo ir, prisitraukdama jį prie savęs, stipriai pabučiavo į lūpas. Niekas nepalaikė jai tai per bloga, tik pats ponas Petras suprato ryšį tarp anų atostogų priminimo ir šito staigaus „giminiško“ bučkio. Vienas kitas anuometinės Kristinos vaizdas šmėkstelėjo atmintyje, bet ir vėl tuoj išnyko, nesukėlęs jokios minties, jokio jausmo.

Prieš pat vakarienę ji liepė Povilui išvynioti savo dovanas ir, įteikdama jas jaunavedžiams, kalbėjo:

– Atsimenu, kad kadaise būta sumanymų Klevus elektra nušviesti, bet kažkokia smulkmena sukliudė tą sumanymą įvykdy-

ti. Štai mudu su Povilu ir nusprendėme tą trūkumą bent šiomis žvakidėmis atitaisyti. Prašom! Tešviečia jūs laimei ilgai ilgai!

Ponas Andrius, tai girdėdamas, suprato, kas tuose žodžiuose buvo taikoma jam, ir su kartumu širdyje pamastė, kad Kristina vis dar giežia prieš jį apmaudą ir nepraleis progos jam įskaudinti. Sunkūs jausmai prislėgė pono Andriaus krūtinę visam vakarui.

Žvakides tuoj nugabeno į valgomąjį, apsmagė žvakėmis ir uždegė pirmą kartą pašviesti jaunavedžių laimei ir visų dalyvių džiaugsmui. Visi gėrėjosi puikia dovana, bet labiausiai Visvydas. Senis, sulaukęs savo sumanymo įvykdymo, šitų dviejų jo mylimų žmonių sutuoktivių sename Lietuvos dvare, švytėjo džiaugsmu. Puikios žvakidės jam atrodė prasminga, simbolinė dovana, ir priimanęs jis išbučiuotų Kristiną už tokią dovana ir žodžius.

Po vakarienės ponia Kristina užsimanė pašokti. Kas būtų per vestuvės be šokių? Ponas Andrius užsuko patefoną, ir ketvertas porų, jaunesiems pradėjus, ėmė suktis erdviame Klevų salione. Ilgai, senoviškai šokta valsas, su rateliais ir pasikeitimais iš dešinės bei kairės. Kelis kartus ponas Andrius kėlė adatą plokštelės pradžion ir, liūdnai rymodamas prie patefono, sekiojo akimis įslinksminusią brolienę.

O Kristina iš tiesų krykštė, tarsi būtų džiaugsmo bangos nešama. Momentais jai pasirodydavo, kad šis pokylis – tai tas pats, kuris čia buvo prieš penkerius metus, švenčiant jos vardines. Ak, kokių sumanymų ir vilčių anuomet knibždėjo ponios Kristinos galvutėje, ir kiek ji pati skleidė aplink save beprotiškų minčių, norų, jausmų! Dabar to nebėr. Penkeri metai viską nušlavė. Laimės rodiklis šliaužia ties kitais žmonėmis, žadina kitų viltis. Jai, Kristinai Maleišienei, Povilo žmonai, nebėra ko laukti nė tikėtis. Viskas paprasta ir aišku.

Šitos mintys kaip sprogstančios žiežirbos kartkartėmis smilkteleja ponios Kristinos sąmonėje, bet ji pasiskubina tučtuojau jas užgniaužti. Šiandien jai nieko daugiau nebelieka, kaip vien tik linksmintis, šokti, juoktis ir nieko nebemąstyti, kas buvo nė kas bus.

Šokant ratelį, keičiantis partneriais iš kairės ir iš dešinės, poniai Kristinai tenka keletą eilių apsisukti ir su Sargeniu. Ne, ji

nenori ši vakarą gadinti Viktutės širdies! Ji yra atsargi, ir niekas nepastebi, kaip ji paspaudžia ponui Petruui ranką, kaip arti prisišlieja, kaip reikšmingai pažiūri pro ilgas primerktas blakstienas.

– Tamsta laimingas? – užkalbino jį banaliu klausimu, kai vėl teko abiem šokti kartu.

– Laimingas, ponias! – nuoširdžiai atsakė Sargenis.

– Labai?

– Iš tokio klausimo atrodo, tarsi ponias abejotum mano laime.

– Ak, pone Petrai, paskutiniaisiais laikais aš pasidariau tokia skeptikė, kad imu abejoti dėl kiekvieno dalyko, net ir dėl jaunavedžių laimės.

– Toks pesimizmas ponias Kristiną turbūt nedažnai apima, – juokavo Sargenis.

– Ponias Kristiną! Ak, jūs visi, gerieji prieteliai, manote, kad ta ponias Kristina tinka tik niekus tauškėti ir flirtuoti... Bet tamsta ir šituo nepasinaudojai. Dėl to turėtum būti geresnės nuomonės apie mane.

– Mano nuomonė apie ponias Kristiną pareina tik nuo tamstos, ponias.

– Na, tai nieko negalvokime ir būkime linksmi!

Šokio vedėjo komanda „valsas su savomis“ nutraukė tą pašnekesį ir gražino Sargeniui Viktutę. Tą vakarą jis daugiau nebešoko su ponias Kristina, bet matė, kaip ji primygtinai stengiasi būti linksmas ir kitus linksminti. Ir jis atsiminė jos vardines prieš penketą metų. Skirtumas didelis. Nebėr Kristinai to natūralaus laisvumo, to jauno, koketiško, bet patrauklaus išdykavimo, to sugebėjimo keistis, nebėr viso to, kas anuomet taip stebino ir intrigavo Sargenį. Dabar ji atrodė dar graži apyjaunė ponias, sugebanti traukti į save vyrų akis, galbūt dar elegantiškesnė negu anuomet, tačiau jaunystės graciją ir žavesį praradusi kavinių bei restoranų dūmuose ir prie kortų stalų nemiegotose naktyse.

Rytojaus dieną grįždama iš Klevų į Kauną, ponias Kristina, susirangiusi minkštos vagono sėdynės kampe, visa tai jautė nusivylimo pertekusioje širdyje. Tos spirgančios žiezirbos, kurios vakar vakare sproginėjo ir geso, štai dabar įsidega kaitriomis ža-

rijomis. Vakar Klevuose penkerių metų laikotarpis išnyko, ir dvi Kristinos – anuometinė ir dabartinė – atsistojo greta viena kitos. Ji lygina abidvi. Ji pasiilgsta pirmosios – linksmos, patrauklios, ambicingos išdykėlės, o nusikreipia nuo antrosios – šiandieninės nusivalkiojusios, nusikortavusios, tik grožio likučiais tebesilakančios ponios Maleišienės, pasirengusios smilkti miesčioniškai-me komforte kaip nuodėgulis baloje.

Pikčiausia tai, kad ir Sargenis, ir Andrius, gal dar ir Viktė, ir daugiau kas taip pat lygino anuometinę Kristiną su dabartine. Palyginimo išvados ir jiems berods turėjo būti akivaizdžios. Ir ji dar manė sušvytėsianti per tas vestuves kaip kokia nutolstanti žvaigždė, įsibrėšianti į Petro atmintį ir tik paskui paliksianti jį dorosios Viktės prieglobstyje. Kas per ambicijos vaidenosi vystančio grožio karalienei – Krizei!

Ponia Kristina balsiai pasityčioja iš savęs trumpu, piktu, ironišku cha cha! Povilas nuo priešingos sėdynės pro laikraštį dirstelėja į žmoną, bet nieko nesako. Žmona išsitiesia sėdynėje ir, matyt, nori užmigti. Jos pavyzdžiu paseka ir Povilas.

Namie ponios Maleišienės laukė labai nemaloni naujiena. Įėjusi į savo kambarį, ji pamatė ant stalo geltoną lapelį. Paėmė jį, perbėgo akimis – ir lapelis iškrito iš suvirpėjusių pirštų. Lygiai po dviejų savaitių ją šaukė į teismą kaltinamąja Keršio byloje. Nieko nesakiusi Povilui, ji užsidarė savo kambaryje, teisindamasi nuovargiu, ir nepasirodė lig ryt ryto.

Rytojaus dieną ji sužinojo, kad ir Povilas šaukiamas liudytoju toje pat byloje. Ji tuoj nuvyko pas savo advokatus ir ilgai su jais tarėsi. Per pietus klausinėjama vyro, ji nieko tikra neatsakė. Gynėjai ją tikrinę, kad jos kaltinimas esąs grynai formalinis, kad jokių jos tariamą nusikaltimą įrodančių duomenų nesą ir kad, be nemalonumų, nieko kito jai bijoti nereikia. Plačiai tuo klausimu išsikalbėti su Povilu ji aiškiai vengė.

Nelabai to geidė nė Povilas. Leisdamiesi į ilgesnes kalbas, jiedu neišvengiamai būtų turėję narpliotis jos santykiuose su Keršiu, o Povilui visa tai juk buvo gėdos dėmė. Iš viso ta byla atidarė tarp jų dviejų tarsi kokią juodą prarają. Povilas, bemąstydamas

apie ją ir jos galimas pasekmes, kartais vos atsigina nuo įkyrios, bjaurios minties: jeigu jau taip, tai geriau Kristina visai nebūtų nė grįžusi...

Kristina nujaučia tokias vyro mintis, ir abudu pasiryžta tylėdami, kiekvienas savyje užsidaręs, laukti lemiamos dienos.

Štai jau baigiasi antroji savaitė – poryt byla. O šiandien skambina ponia direktoriene ir kviečia ponią Kristiną atvykti išgerti arbatos ir sulošti vieną antrą partijukę. Atvažiavo iš provincijos simpatingasis svečias, labai norėtų ponią Malešienę pamatyti ir duoti progą revanšuoti.

Ponia Kristina pajuto širdyje tokį susijaudinimą, kad palaikė jį geru laimėjimo ženklu ir, sulaukus vakaro, išsiskubino pas ponią direktoriene.

Iš pradžių jai sekėsi. Svečias iš provincijos sėdėjo prieš ją be galo mandagus, paslaugus, nepraleidžias progos uždegti jai papirusą, pastumti peleninę, įpilti selterio. Susižavėjusiomis akimis jis gaudė jos žvilgsnius, glostė nuogą kaklą, krūtinės iškarpa. Ponia Kristiną maloniai jaudino tos jo akys, viską įspėjančios, viską suprantančios, atsargios, bet kartais taip giliai įsiskverbiančios į sielą, kad krūtinėje darydavos šilta ir saldu. Kiekvieną jos išlošimą jis sveikino kokiu nors sąmojumi, komplimentu, geru žodžiu. Po trumpo laiko Kristina jau pamiršo visus artimiausių dienų rūpesčius, visos jos mintys ir visas dėmesys susitelkė čia, prie šito stalelio, kur mirgėjo juodi ir raudoni kortų ženklai, popieriaus lapai, banknotai ir sidabras.

O iš anapus stalelio ją domiai sekė atsargios svečio iš provincijos akys. Tačiau ponia Kristina jau nebematė tų akių. Ji visa paskeno svaiginančiame azarte.

Po pusiaunakčio lošimas prie ponios Malešienės stalelio pasidarė toks rizikingas, kad senieji partneriai užleido vietas naujiems, tik svečias iš provincijos pasiliko savo kėdėje. Bankas augo ligi tokių sumų, kad jaudino kiekvieną.

Ilgai laimė žaidė su ponia Kristina, tai pažerdama jai krūvą senų ir naujų banknotų, tai palikdama vos keletą sidabrinių penklių. Ir štai kai vieną kartą ji buvo netekusi paskutinio, o ėjimas

pasidarė nepaprastai įdomus, svečias iš provincijos pasiūlė jai paskolinti trejetą šimtų. Netrukus ji pati paprašė antra tiek. Po kurio laiko jis vėl nesiklausęs pastūmė jai tūkstantį. Apsižiūrėjusi, kad ji jau skolinga penkis, nutarė, kad dabar jau vis tiek, žūti ar būti, bet reikia dar mėginti atsilošti.

Veltui ją draudė ponia direktorienė, provincijos svečio akys masino lošti toliau. Ji lošė kartkartėmis nusmelkiama minties, kad dabar jau viskas baigta. Kartais ji atsimindavo apie bylą, teismą, bet tai būdavo kaip koks svetimas atsiminimas. Ji žino, kad atsitiks kažkas, kas ją išvaduos ir nuo teismo, ir nuo tų keistų akių, ir nuo visos tos bjaurios komedijos.

Ponia Kristina staiga jaučiasi neapsakomai pavargusi. Vidury partijos ji meta kortas ir užmerkus akis atsilošia kėdėje. Jai duoda šalto selterio, ji išgeria, paskui kažką skaičiuoja, kažkur pasirašo ir palydėta ligi durų išeina namo.

Povilo namie nėra. Jis išvažiavęs su reikalais į Klaipėdą, grįš tik apie aštuntą valandą. Visame bute mirties tyla. Ponia Kristina paklaidžioja po kambarius, salionėlyje be jėgų nusileidžia į fotelį ir, suėmus delnais smilkinius, stengiasi sugaudyti savo pakrikusias mintis. Iš viso chaoso ji suvokia du tris dalykus: ji prasišoė į skolą nepakeliamai daug, ryt jai reikia stoti kaltinamąja Keršio byloje ir pagaliau, kad reikia baigti visa ta tvanki, bjauri, be jokios prošvaistės ir išeities būtis.

Ji sunkiai keliasi, eina į savo miegamąjį, užsirakina ir užsidangsto langus.

Po pietų Povilas, nesulaukdamas žmonos ir negalėdamas prisibelsti, liepė išlaužti duris. Ponia Kristina gulėjo lovoje apsirengusi, su peršautu smilkiniu.